

DINAMICA POPULAȚIEI SLOBOZIEI BOLOHANULUI (1835-1850)

CHICUȘ Nicolae, dr., prof. univ.

Summary

In the article, one of the key problems concerning the villages' history, the population dynamics evolution of Slobozia Bolohanului is examined. The article is based on rich factual material, that is kept in the National Archive of the Republic of Moldova, in the funds - 134, where the censuses materials are concentrated and 211 - church records for evidence of marriages, births and deaths. The chronological limit includes the period since 1835 till 1850, years when the censuses were held.

Satul Bolohan, din raionul Orhei, aflat la doar la 5 kilometri de centrul raional, își are, evident, propria istorie ca orice localitate, fiind atestat în sursele scrise de două ori, ambele în cazul când erau stabilite hotarele moșiilor vecine. Or, atestarea scrisă avea loc în cazul când localitatea era dăruită, cumpărată, vândută sau devenea obiectul unui litigiu. Localitățile care făceau parte din domeniul domnesc practic nu au fost înregistrate în documente. Excepție făceau cazurile în care domnia autoriza un lăcaș sfânt să colonizeze o parte din domeniul domnesc, creând în acest scop: – „...o așezare sătească nouă sau repopulată, scutită de dări și slujbe pe un anumit timp...”, numită în documentele timpului Slobozie.³

Când Bolohanii au devenit proprietate a Mănăstirii Neamț deocamdată nu se știe, cert este că în timpul organizării, de către administrația rusă, a recensământului din 1835, localitatea este atestată ca moșie a respectivului lăcaș.

³ Instituții feudale din Țările Române. Dicționar. București, Editura Academiei RSR., 1988, p.444.

Acest eveniment va constitui și limita de jos a cercetării noastre, care va finaliza cu cea de-a 9-a catagrafie rusă organizată în anul 1850.

Că localitatea era numită Slobozia Bolohanului ne-o demonstrează și cărțile bisericești de înregistrare a celor născuți, căsătoriți și decedați. Cărțile bisericești și catagrafiile din 1835 și 1850 servindu-ne ca bază pentru studiul temei anunțate. La momentul catagrafiei din 1835 în Slobozia Bolohanului locuiau 117 persoane, (anexa 1) care constituiau 28 de familii complete (soț, soție), doi văduvi și cinci celibatari. Din totalul de 117 – 54 erau copii, care alcătuiau 46, 2% din totalul populației înscrise conform recensământului în localitate. Din cele 28 de familii complete, una avea 7 copii, o altă familie - 6 copii, două – câte 4 copii, două - câte 3 copii, opt a câte 2 copii, și 4 - câte un copil. În total, aveau copii 20 de familii. 8 familii erau fără copii.

Analiza acestor date ne demonstrează că 20 de familii sau 71,4 % din totalul lor erau familii tinere (fără copii, 1-2 copii), care în mediu aveau câte un copil. Celelalte 8 familii sau 28,6 % din totalul lor, erau familii cu mulți copii (de la 3 până la 7 copii), în care erau 37 de copii sau 68,5 % din totalul copiilor, respectiv, media fiind câte 4,6 copii la familie. Așadar majoritatea sunt familii tinere. Dacă mai adăugăm aici și cinci celibatari, s-ar părea că totalul populației ar fi trebuit să fie în creștere. Dar rezultatele catagrafiei din 1850 ne demonstrează contrariul. Conform acestui recensământ, în localitate erau 101 locuitori (vezi anexa nr. 2), care constituiau 25 de familii și 8 celibatari. Din totalul de 101 - 48 erau copii, care alcătuiau 47, 5 % din totalul populației înscrise în localitate conform catagrafiei din 1850, ceea ce demonstrează o creștere a cotei părți a copiilor din totalul locuitorilor cu 2,8 % față de anul 1835, respectiv, însemnând o întinerire a satului, în contextul când numărul populației este în descreștere.

Acești 48 de copii proveneau din familii cu: 7 copii – una; 4 copii – patru; trei copii – două; 2 copii – șapte; 1 copil – 5. În total copii aveau 19 familii, 6 familii erau fără copii.

Analiza datelor din Anexa 2 ne demonstrează că 18 familii, respectiv 72 % erau familii tinere (fără copii sau 1-2 copii), care în mediu aveau puțin mai mult decât un copil (1,05).

Așadar, dacă în 1850 numărul familiilor tinere este în descreștere față de 1835, atunci cota parte a acestora a avut o mică creștere (0,8%), respectiv și numărul mediu al copiilor în familiile tinere a crescut cu 0,5 %. Celelalte 7 familii, respectiv 28 % din totalul lor, erau familii cu mulți copii (de la trei până la șapte), care aveau 29 copii, care constituiau 60,4 % din numărul de copii, media fiind de câte 4,1 copii la familie. Și aici se produce o diminuare procentuală cu 0,5 copii per familie în comparație cu 1835.

Constatăm că pe parcursul acestor 15 ani s-a produs schimbarea statutului localității. Dacă la 1835 proprietarul pământului pe care locuiau bolohănenii era mănăstirea Neamț, atunci, către 1850, proprietar al moșiei devine moșierul de cetățenie rusă Andrei Spiridonovici Pavlio⁴, timpul, locul și condițiile tranzacției nefiind cunoscute. Cert este că noul stăpân a influențat radical componența numerică a populației.

Din cele 23 de nume de familii existente în localitate în 1835, în 1850 sunt lipsă printre locuitorii Bolohanului 6 nume de familie. Trei capi de familie au decedat: Ger... Ostap Vasile - în 1839, la vârsta de 74 de ani; Raț Sofronii Semen – în 1846, la vârsta de 61 de ani și Capustin Osip Vasile - în 1841, la vârsta de 41 ani.

Cât privește familia lui Cebotari Vasile Sîdor și soția Varvara, care în 1835 nu aveau copii, către 1850 sunt plecați din localitatea, probabil în localitățile de origine a soțului sau soției. Alte două familii trec în categoria de văduvi: Ciorfi Ivan Mihail - în urma

⁴ ANRM, fondul 134, inventarul 2 d. 258(II), p.313.

decesului soției Ana și Bogomaz Andrei Matvei, în urma decesului soției Eudochia și, posibil, a fiicei.

În acest interval de timp alți cinci capi de familie devin văduvi, în urma decesului soțiilor, dar care na-u fost înscrise în categoria celor decedați în catagrafia din 1850. În custodia bărbaților au rămas 16 copii. Cea mai complicată situație era în familia lui Melnic Nichifor Dănilă, rămas, după decesul soției Irina, cu 7 copii (5 băieți și 2 fete), trei dintre care vor ajunge la vârsta majoratului, ulterior se vor căsători, urmașii a doi din ei locuind până în prezent în localitatea menționată.

Despre dinamica populației localității ne vorbesc și datele cu privire la nașteri și decese. Pe parcursul acestui timp în Bolohani, după datele recensământului din 1850, s-au născut 30 de copii (vezi anexa 3), dintre care 17 băieți și 13 fete. Cei mai mulți copii s-au născut în anii 1841-1845 – 14 la număr sau 46,7 %, urmată de anii 1836-1840 cu 10 copii sau 33,3 %, restul 20 % sau născut între anii 1846-1850. Important este ca acest raport se păstrează și în cazul studiului separat după gen– băieți și fete: numărul de fete și băieți în primele două intervale este egal (câte cinci în primul interval și câte șapte în al doilea). Cu excepția anilor 1846-50, când se nasc cinci băieți și numai o fetiță.

În acest context menționăm că pentru a determina care este sporul natural al populației este necesară și examinarea problemei mortalității în localitatea cercetată.

Pe parcursul acestor ani în familiile locuitorilor Sloboziei Bolohanului au decedat 23 de persoane (anexa 4). În comparație cu natalitatea curba mortalității este constantă și în gradație ascendentă pe parcursul acestor ani, de la 4 decedați în anii 1836-1840, la 9 – în 1841-1845 – și 10 – în anii 1846-1850. În limita materialelor de arhivă disponibile este foarte greu de stabilit cauzele mortalității, de aceea vom cerceta fenomenul dat numai după vârstă. Din cele 23 de decese 11 respectiv 47,8 %, revin vârstei de 31-50 (respectiv, 6 de

31-40 și cinci de 41-50), urmată de vârsta de 61-70 – 4 decese sau 17,4 %. 78,3 % din decese sunt concentrate în categoria de vârstă de la 31 la 80 ani.

Dacă ne bazăm numai pe aceste date, atunci concluzia principală este că în perioada respectivă în localitate s-a înregistrat un spor natural al populației.

Veridicitatea aceste concluzii, însă; este pusă la îndoială de faptul că numeric populația Sloboziei Bolohanului, în perioada respectivă, în pofida acestui spor natural, a fost în scădere.

Cauza principală a acestei situații ar fi legate, posibil, de faptul că recensămintele respective (1850) n-au scos de la evidență mortalitatea în rândul femeilor, altfel cum poate fi explicat faptul că în lista celor decedați sunt indicate persoane doar de genul masculin. Ținând cont de aceasta și „admițând” că decese au avut loc și în rândul femeilor ar fi o explicație plauzibilă de ce dinamica populației localității a fost în scădere.

Locuitorii Sloboziei Bolohanului (în baza recensământului din 1835)

Nr.	Numele, prenumele, patronimicul	Soția	Copii		Total
			Băieți	Fete	
1.	Boldișor Stepan Matvei	Vasilca	1	1	4
2.	Bogomaz Andrei Matvei	Eudochia	-	1	3
3.	Capustin Oleg Vasile	Marfa	-	1	3
4.	Cebotari Vasile Sidor	Varvara	-	-	2
5.	Ceornîi Ivan Mihail	Ana	-	-	2
6.	Cliuțan Timofei Grigore	Axenia	3	1	6
7.	Costiuc Nicolai Grigore	Maria	-	2	4
8.	Costiuc Gavril Semen	Vasilca	1	1	4
9.	Galatîr Ivan Ereimei	Nastasia	-	2	4
10.	Galatîr Petru Ereimei	Iustina	1	-	3
11.	Ger..... Ostap Vasile	Ana	-	-	2
12.	Ghidulean Alexei Tănase	Sofia	1	-	3
13.	Godoroja Ignat Ivan	Anna	-	-	2
14.	Goncear Nicolai Matvei	Vasilca	5	1	8
15.	Melnic Nichita Dănilă	Maria	-	2	4
16.	Melnic Ostap Dănilă	Elena	1	1	4
17.	Melnic Nicifor Dănilă	Irina	5	2	9
18.	Moruz Vasile Toader	Maria	1	3	6
19.	Neamțu Mihai Grigore	Zinovia	1	1	4
20.	Radețchi Semen Procop	Evdochia	1	1	4
21.	Raț Sofronii Semeon	Axenia	-	1	3
22.	Răilean Anton Roman	Tatiana	-	-	2
23.	Rusnac Procop Ostap	Parascovia	-	-	2
24.	Rusnac Vasile Sidor	Nastasia	2	3	7
25.	Stratulat Ivan Iacov	Todora	-	-	2
26.	Stupac Iacov Ivan	Ioana	-	-	2
27.	Vieru Enache Dumitru	Parascovia	2	1	5
28.	Zagorodnîi Ivan Sidor	Axenia	3	-	5
29.	Văduvi: 1. Lunga Ignat Ivan	-	-	-	1
30.	2. Pu.....Anton Grigore	-	1	-	2
31.	Celibatari: 1. Burlac Nichifor Chiril	-	-	-	-

32.	2. Burlac Alexei Grigore	-	-	-	-
33.	3. Vieru Vasile Dumitru	-	-	-	-
34.	4. Vieru Ivan Dumitru	-	-	-	-
35.	5. Solonari Todor Val...	-	-	-	-
Total	35	28	29	25	117

Sursa: ANRM, Fondul 134, inventarul 2, dosarul nr. 83 (I), pp 138, 139^{verso}.

Anexa nr. 2

Locuitorii Sloboziei Bolohanului (în baza recensământului din 1850)

Nr.	Numele, prenumele, patronimicul	Soția	Copii		Total
			Băieți	Fete	
36.	Boldișor Nicolai Stepan	Maria Alexandru	-	-	2
37.	Cebotari Vasile Sidor	Ecaterina Andrei	-	-	2
38.	Cliuțan Timofei Grigore	-	2	-	3
39.	Cliuțan Vasile Timofei	Sofronia Egor	-	-	2
40.	Costiuc Nicolai Grigore	Maria Ion	2	-	4
41.	Costiuc Gavril Semion	Vasilca Grigore	2	2	6
42.	Galatîr Vasile Petru	Iustina Nazar	-	-	2
43.	Ghidulean Grigore Alexei	Ana Ivan	-	1	3
44.	Lunga Ignat Ivan	Eftemia Moisei	-	1	3
45.	Melnic Nichita Danila	Maria Stepan	1	1	4
46.	Melnic Anton Stepan	-	-	1	2
47.	Melnic Nichifor Dănilă	-	5	2	8
48.	Melnic Dumitru Nichifor	Maria Zahar	-	-	2
49.	Moruz Ivan Vasile	-	-	3	4

50.	Neamțu Mihail Grigore	Zinovia Semeon	2	2	6
51.	Radețchi Nicolai Semion	Iustina Grigore	1	-	3
52.	Railean Anton Roman	Tatiana Ivan	-	1	3
53.	Rusnac Procop Ostap	Parascovia Andrian	2	2	6
54.	Rusnac Vasile Sidor	Nastasia Filip	3	1	6
55.	Rusnac Toader Vasile	Ana Ivan	-	2	4
56.	Rusnac Alexei Ostap	Maria Ivan	-	-	2
57.	Stratulat Ivan Iacob	Feodora Feodor	1	1	4
58.	Stupac Iacov Ivan	Ioana Alexei	-	2	4
59.	Vieru Gheorghe Enache	-	1	2	4
60.	Zagorodnîi Nichita Ivan	Ioana Semeon	2	-	4
61.	Celibatari Bogomaz Andrei Matvei	-	-	-	1
62.	Ceornîi Ivan Mihail	-	-	-	1
63.	Ceornîi Ivan Lupu	-	-	-	1
64.	Costiuc Ivan Semion	-	-	-	1
65.	Goncear Grigore Mihail	-	-	-	1
66.	Goncear Mihail Nicolae	-	-	-	1
67.	Zagorodnîi Semen Ivan	-	-	-	1
68.	Zagorodnîi Nazar Ivan	-	-	-	1
Tot al	33	20	24	24	101

Sursa: ANRM, Fondul 134, inventarul 2, dosarul nr. 258 (II), pp. 313-319 verso.

Anexa nr. 3

Lista celor născuți în familiile locuitorilor Sloboziei Bolohanului
în perioada 1835-1850

Nr.	Numele, prenumele, patronimicul	Vârsta la momentului recensământului din 1850 (ani)	Anul nașterii
1.	Costiuc Vasile Nicolae	6	1844
2.	Costiuc Nichita Gavril	14	1836
3.	Costiuc Irina Gavril	6	1844
4.	Costiuc Nicolai Gavril	3	1847
5.	Ghidulean Parascovia Grigore	1	1849
6.	Lunga Ecaterina Ignat	15	1835
7.	Melnic Luca Nichita	3 luni	1850
8.	Melnic Nichita Nichifor	14	1836
9.	Melnic Pelaghea Nichifor	10	1840
10.	Melnic Leon Nichifor	8	1842
11.	Neamțu Ivan Mihail	12	1838
12.	Neamțu Toader Mihail	7	1843
13.	Neamțu Maria Mihail	9	1841
14.	Radetchi Petru Nicolae	1	1849
15.	Rusnac Pantelimon Procop	14	1836
16.	Rusnac Ioana Pricop	11	1839
17.	Rusnac Maria Procop	8	1842
18.	Rusnac Nhichita Procop	5	1845
19.	Rusnac Anton Vasile	10	1840
20.	Rusnac Dumitru Vasile	6	1844
21.	Rusnac Maria Toader	9	1841
22.	Rusnac Eudochia Toader	7	1843
23.	Stratulat Vasile Ivan	5	1845
24.	Stratulat Parascovia Ivan	7	1843
25.	Stupac Evdochia Iacob	11	1839
26.	Stupac Maria Iacob	7	1843
27.	Vieru Manuil Enache	3	1847
28.	Vieru Ioana Enache	10	1840
29.	Zagorodnii Pantelei Nichita	5	1845
30.	Zagorodnii Ivan Nichita	3	1847

Sursa: ANRM, Fondul 134, inventarul 2, dosarul 258 (II), pp.
314^{verso}-317^{verso}

Anexa nr. 4

**Lista bărbaților decedați în familiile locuitorilor Sloboziei Bolohanului
în perioada 1835-1850**

Nr.	Numele, prenumele, patronimicul	Anul decesului	Vîrsta la momentul decesului
1.	Boldișor Stepan Matvei	1841	66
2.	Capustin Osip Vasile	1841	41
3.	Galatîr Ioan Eremei	1845	40
4.	Galatîr Petru Eremei	1846	36
5.	Ghidulean Alexei Tănase	1841	62
6.	Ger.....Ostap Vasile	1839	74
7.	Godoroja Ignat Ivan	1840	45
8.	Goncear Nicolai Matvei	1838	53
9.	Goncear Alexandr Nicolae	1839	17
10.	Goncear Vasile Nicolae	1842	19
11.	Goncear Ivan Nicolae	1849	17
12.	Moruz Vasile Toader	1846	41
13.	Melnic Ostap Danila	1846	40
14.	Neamțu Grigore	1841	96
15.	Neamțu Mihail Grigore ...	1847	32
16.	Slepoi Toader Vasile	1849	44
17.	Vieru Ioan Dumitru	1844	31
18.	Vieru Vasile Dumitru	1845	31
19.	Vieru Enache Dumitru	1850	45
20.	Vieru Vasile Enache	1843	9
21.	Radetchi Semeon Procop	1850	75
22.	Raț Safronii Semen	1846	61
23.	Zagorodnii Ivan Sidor	1849	64

Sursa: Fondul 134, inventarul 2, dosarul 258 (II), pp.314^{verso} -
319^{verso}